

Het kerkelijk karakter van Solidaridad

Deze maand was Solidaridad voorpaginanieuws in *Trouw*. ‘Solidaridad en de bisschoppen gaan na veertig jaar uit elkaar’, luidde de kop, en binnenin de krant volgde een toelichtend artikel onder de titel ‘Solidaridad breekt met de bisschoppen’. Wat is er aan de hand? Hangt Solidaridad de lier aan de wilgen? Of is er iets veranderd in de kerken zelf? Het persbericht dat Solidaridad op 10 februari deed uitgaan schetst niet alleen het probleem, maar ook een nieuw perspectief.

Meer dan veertig jaar was Solidaridad missionair en diaconaal werkzaam in Latijns-Amerika. Al gauw trad de Nederlandse Hervormde Kerk tot de organisatie toe, en later eveneens de Stichting Oecumenische Hulp. Tot heden opereerde Solidaridad onder de naam Interkerkelijke Actie voor Latijns-Amerika. De bestuursleden zijn afkomstig uit de Rooms-katholieke Kerk, de PKN en, namens de groep van de kleiner oecumenische kerken, de Oudkatholieke Kerk. Dit jaar zullen nieuwe statuten in werking treden, waarin de naam eenvoudig luidt ‘Stichting Solidaridad’.

In de afgelopen twintig jaar is veel veranderd. Als oecumenische hulporganisatie heeft Solidaridad een grote ontwikkeling doorgemaakt. Sinds in 1988 de Stichting Max Havelaar werd opgericht zijn in het verlengde daarvan veel nieuwe strategieën bedacht en ontwikkeld. Aan eerlijke handel wordt vorm gegeven in gehele productieketens. Behalve in koffie zijn vorderingen gemaakt in fruit, katoen, energie, soja, goud, cacao en thee. Ook in Afrika en Azië worden doordachte programma's uitgevoerd waarin boerengezinnen toegang wordt verschaft tot eerlijke wereldmarkten. Solidaridad is uitgegroeid van een kleine interkerkelijke organisatie tot een wereldspeler die bezig is samen te gaan met een achttal buitenlandse collega-organisaties. Zo zal één netwerk ontstaan dat werkzaam is in Europa en de drie zuidelijke continenten.

De statutenwijziging komt niet alleen door de nieuwe contacten met Azië en Afrika. Ook de eisen die het CBF (Centraal Bureau Fondsenwerving) stelt maken dit noodzakelijk. Verder vraagt de professionalisering binnenshuis om een slagvaardiger bestuurlijk model. Het bestuur zal worden verkleind en omgevormd tot een Raad van Toezicht waarin vereiste deskundigheden zullen worden samengebracht. Betekent dit nu dat Solidaridad de kerken is ‘ontgroeid’?

Niet voor wat Solidaridad betreft. Deze ontwikkelingen zijn al jaren gaande en hebben niets veranderd aan de relatie met de kerken. Maar aan de kant van de kerken zelf is een heroriëntatie opgetreden van: eigen ‘merk’ eerst. Het Samen op Weg-proces dat leidde tot het ontstaan van de PKN maakte een einde aan de Hervormde participatie in Solidaridad. Nu komen de rooms-katholieke bisschoppen met een eigen missionaire organisatie, de Bisschoppelijke Commissie Missie en Ontwikkelingssamenwerking (BCMO). Aan deze commissie zou Solidaridad alle opbrengsten van de jaarlijkse Adventsactie moeten afdragen en eveneens alle andere giften (via direct mail of in de vorm van legaten en erfenissen) die worden beschouwd als ‘kerkelijk vergaarde middelen’. Dit zou betekenen dat Solidaridad aan haar gevers niet zelf meer verantwoording kan afleggen en dat de bestemming van de giften een andere zal zijn dan waar Solidaridad voor staat. Het bestuur is tot de conclusie gekomen

dat dit ethisch niet verantwoord is. Het is ook tegen de CBF-regels. De bisschoppen zeggen de gelden uitsluitend te willen besteden aan rooms Katholieke interkerkelijke hulp. Alles moet lopen via de bisschoppen zelf.

Solidaridad ziet hier geen conflict met de kerk, maar wel met deze nieuwe kerkpolitiek. De traditie van de kerken heeft Solidaridad juist in het leven geroepen. In die missionaire en diaconale lijn wil Solidaridad blijven voortgaan. Die is niet gericht op het kerkinstituut zelf (waarvan zij juist uitging), maar op de armen. De armen kunnen lid zijn van de kerk, maar vaak zijn ze dat niet. Maar allen behoren tot de doelgroep. In Matteüs 25 : 31-46 ('wat jullie aan de arme hebt gedaan heb je aan Mij gedaan') wordt geen onderscheid gemaakt naar kerklidmaatschap of kerkelijke hiërarchie, maar eenvoudig naar de nood waarin mensen verkeren. Ook de hulpverlener is in Matteüs 25 niet per definitie 'christelijk', maar van allen wordt gezegd dat zij gezegenden zullen zijn van de Vader en dat zij het koninkrijk zullen beërven.

Solidaridad is niet voor niets een oecumenische organisatie. De kerkelijke ontwikkelingssamenwerking is grensoverschrijdend, in de eerste plaats voor wat de kerken betreft, en niet minder als het gaat om de grens tussen kerk en wereld. Economische nood houdt zich niet aan kerkgrenzen; en doet zich voor ongeacht de godsdienst die mensen al of niet aanhangen. In deze wereld heeft de kerk kerk te zijn. De Christengemeenten van de eerste eeuwen groeiden zo sterk omdat dit werd herkend: hun diaconale hulp was gericht op de mensen buiten de stadsmuren. Zij brachten geen doctrine maar levenspraktijk.

Om onze strategie verder uit te bouwen, en ook vanwege het belang van de theologische bezinning op al deze activiteit, blijven kerkelijke collecten en giften van kerkleden onmisbaar. Weliswaar is het budget van Solidaridad de laatste jaren vertienvoudigd, maar al deze gelden, veelal van overheden afkomstig, zijn strikt bestemd voor de uitvoering van de economische programma's waarvoor zij ter beschikking worden gesteld. Hiermee kunnen geen informatieve materialen worden geproduceerd, nieuwe mogelijkheden verkend of bijvoorbeeld kerkelijke relaties onderhouden. Kerkelijke en donateursinkomsten blijven dus essentieel. Die vindt Solidaridad niet alleen financieel belangrijk (omdat zij 'vrij besteedbaar' zijn), maar ook omdat de betrokkenheid van donateurs, van gemeenten, parochies en steungroepen een onmisbaar contact vertegenwoordigt met de dragers van het werk. Namens hen wil Solidaridad immers haar missie uitvoeren.

Die missie heeft Solidaridad onlangs opnieuw onder woorden gebracht. Zij luidt: 'Solidaridad voelt zich verbonden met de oecumenische traditie die zich vanuit het christelijk geloof inzet voor gerechtigheid in economie, politiek en cultuur en voor het behoud van de schepping. Zij stelt zich op de grondslag van vrede en vrijheid en gaat bondgenootschappen aan met partners die zich vanuit de eigen religieuze en culturele traditie inzetten voor gerechtigheid en duurzaamheid in de samenleving'. Solidaridad blijft dus verbonden met waar zij vandaan komt: het christelijk geloof dat vraagt naar gerechtigheid en duurzaamheid in het omgaan met de schepping. Maar de grondslag is oecumenisch, dat wil zeggen: wereldwijd. Ieder die wil uitgaan van vrede en vrijheid en die wil werken aan een rechtvaardige en duurzame economie is onze potentiële bondgenoot. De nieuwe internationale netwerkorganisatie telt (veel) christenen, maar ook moslims, hindoes, humanisten en mensen van andere culturele of godsdienstige tradities, van China via Afrika tot het rooms Katholieke Latijns-Amerika.

In een wereld waarin de secularisatie wordt bevorderd door de binnenwaartse oriëntatie van de gevestigde kerkinstellingen wil Solidaridad doorgaan vanuit haar oecumenische traditie, die

nauw verbonden is met de gelovigen op het grondvlak, binnen en buiten de kerken. Ook met gemeenten en parochies die zich blijvend of opnieuw herkennen in de missie van Solidaridad om te werken aan een bewoonbare wereld.

De armen voor wie Solidaridad zich door de vorming van eerlijke markten wil inzetten zijn dus niet allemaal leden van een rooms-katholieke of protestantse kerk. Maar dat staat ook nergens in Schrift of Traditie te lezen. Dit wil niet zeggen dat het verder zonder theologische bezinning zal gaan. Ook hier heeft Solidaridad traditie gevormd. Het interculturele Bijbel lezen en het gesprek daarover tussen groepen uit noord en zuid, dat nu een wereldwijde vlucht heeft genomen, werd door Solidaridad bedacht en geïnitieerd. Ook dit is een van de initiatieven van Solidaridad die, net als Max Havelaar, op eigen benen is komen te staan. Het gesprek tussen rijk en arm en tussen arm en arm overal ter wereld is een wezenlijk deel van het programma. De theologische en culturele bezinning zal, gegeven de nieuwe politiek van de kerkinstellingen zelf, misschien minder 'kerkelijk' worden; zij zal nieuwe wegen inslaan. Veel kerkleden vragen voortdurend naar zo'n oecumenisch alternatief, ook als het gaat over collecteroosters en groepswerk. Zo kan het netwerk van allen die zich bij Solidaridad betrokken weten zich vernieuwen en verdiepen.

Diegenen in en om Solidaridad die zich door bijbel en christelijke traditie willen laten blijven inspireren zullen daarin nieuwe bronnen vinden. Vensters op de wereld, waarin geen onderscheid meer is tussen 'Jood en Griek'. De barmhartige Samaritaan, die door Jezus aan de 'wetsgeleerde' ten voorbeeld wordt gesteld als degene die 'het eeuwige leven zal beërven', behoorde niet tot de Joodse godsdienst. Johannes Calvijn tekent bij deze gelijkenis aan: 'Het menselijk geslacht is samengebonden door een heilige band van gemeenschap. Alle mensen zijn naasten van elkaar. Om onze naaste te zijn is het genoeg dat iemand mens is; want het is niet aan ons om onze gemeenschappelijke aard uit te wissen'.

Het is interessant nog enkele andere uitspraken van hem te citeren. Hij zegt: 'Gods wil is het dat de hele mensheid zich in beweging zet voor de armen'. De zorg voor de arme is 'de manier waarop vandaag het religieuze offer gestalte krijgt'. Het lot van de armen is voor Calvijn het criterium voor de beoordeling van de kwaliteit van een samenleving. Eeuwen vóór de huidige bevrijdingstheologie verwees hij naar de armen als degenen die Christus tot zijn plaatsvervangers had bestemd (naar aanleiding van Matteüs 26:11, 'de armen hebt gij altijd bij u'). En hij bedoelt met de 'armen' uitdrukkelijk de 'armen op de gehele wereld'. Ter wille van hun levensonderhoud heeft God 'wederzijdse betrekkingen tussen mensen ingesteld, opdat het materiële goed een voertuig van de genade kan zijn'. 'De diaconie (*charité*) van de ware Kerk kent geen grenzen, noch nationaal noch internationaal'.

Roelf Haan

Roelf Haan is voorzitter van Solidaridad